

A világ humora - Waldorfos barangolások Svájcban

A tények: 2013. augusztus 19-22. között egy pályázatnak köszönhetően és az Utak a minőséghez képzők képzése lezárásaként Waldorfos tanulmányúton jártunk Svájcban.

15-en voltunk:

- Liszka Andrea, a Waldorf Ház vezetője, a képzés és a tanulmányút szervezője,
 - a nemesvámosi iskolából: Rédling Erika és Féberné B. Kovács Szilvia tanárok, Bocskay Bea és Gémesi Éva gazdaságis munkatársak,
 - Fótról Hamvasné Rácz Ágnes (osztálytanító és szülő) és Baditz László iskolaképviselő,
 - Óbudáról Szombauer István osztálytanító,
 - Dr. Németh Ágnes, a Magyar Waldorf Szövetség jogi képviselője,
 - tolmácsként Kecskés Judit (a gödöllői iskolában szülő és tanár) és Mescha Zsuzsanna (tanár, és a pécsi iskolában szülő),
 - a szegedi Waldorf iskolából Bábáné Sándor Ildikó (tanár, és a szegedi iskolában szülő), Makra Nelli (egyesületi munkatárs és szülő), Kösztler Zoltán (tanár és szülő), Fabulya Edit (a fenntartó egyesület képviselője és szülő).
- A négy nap során összesen hat Rudolf Steiner iskolában jártunk: Solothurnban, Baselben, Zürichben egy-egy, Bernben pedig három iskolában (Bern, Ittigen, Lingenau), és eljutottunk Dornachba is, a Goetheumba, ami az antopozófia központi épülete.

Rengeteg mindent láttunk, köztük sok olyat is, aminek az itthoni, Waldorfos körökben történő felvetése elképzelhető, hogy sok vitát és akár ellenállást is kiváltana. Például ilyeneket: párhuzamos osztályok, 6 hónapos kortól baba-mama játszócsoporthoz, duális képzés a felsőtagozatban – heti 2 nap munka, 3 nap iskola, külön osztályok tanulási nehézségekkel küzdő és sérült gyermekeknek, összevont osztályok (1-től 3-ig, 4-től 6-ig és 7-től 9-ig), közös fenntartásba vont – különböző székhelyeken működő - iskolák. Mindezt Waldorf iskolákban, ill. ahogyan ott nevezik: Rudolf Steiner iskolákban.

A leghangsúlyosabban azonban az van jelen bennem, hogy mennyire más egy olyan ország polgárának lenni, ahol a társadalmi élet különböző szereplői felnőttként (egyenrangú partnerként) tekintenek egymásra. Ez az a kulturális különbség, ami egyfajta vonatkoztatási közegként mindvégig jelen volt látogatásaink során, és amiből sok mindent eredt. Többek között az is, hogy a tanárok és szülők bátrabban kerülnek kapcsolatba egymással, a tananyaggal, a gyerekekkel, hogy nem félnek attól, hogy esetleg hibáznak, mert tudják, hogy a hibák azért vannak, hogy fejlődhessünk általuk. Természetesen nem marad el a konzekvenciák levonása, de az nagyon másként hatott, mint az itthon sokszor jelenlévő bünbakkeresős, játszmázós és/vagy védekezős történetek.

Itt természetes a részvételi demokrácia, az, hogy a döntésekbe minden érintettet bevonnak, és az is, hogy ki-ki érdemben részese akar lenni az őt érintő ügyeknek, és ha ezt megteszi, van is ráhatása a dolgok menetére. Erre megfelelő fórumok léteznek, vagy ha még nincsenek, hát megteremtik a terét annak, hogy az érintettek megnyilvánulhassanak.

Az is látszott, hogy a formakeresés (legyen-e összevont osztály, államilag elfogadott érettségi, szervezeti struktúra átalakítás, stb.) nem önmagáért való, nem arra használják, hogy különböző szakértőkből jöjjenek létre. És azt sem hagyják, hogy „késszé” merevedjenek ezek a formák, és a biztonság illúzióját keltsék. Nem azt nézik, hogy kinek mi az álláspontja, mert attól soha nem jönne mozgásba a dolgok. Hanem újra és újra bátran visszanyúlnak a közös alapokig, és időt szánnak arra, hogy megnézzék, miről is van szó valójában, hogy mi is az a tartalom, amit az adott formának szolgálnia kellene, és a jelen helyzetben erre mi lehet a legalkalmasabb. Egy szóval: nem félnek a változtatástól és a változástól. Ebben nyilván segíti őket a stabil jogi és gazdasági környezet, és a bizalom. Tudják, hogy minden modell csak a benne levő emberek miatt tud (vagy nem tud) működni, más emberekhez pedig valószínűleg más struktúra kell.

És még egy lényeges különbség: Svájcban a Waldorf iskolák túlnyomó részét a szülői hozzájárulások tartják fenn (az állam nem ad hozzájárulást az iskoláknak, egy-egy kanton azonban ad/hat).

Igen, persze, másként vannak náluk a jövedelmi viszonyok. De pontosan hogyan is?

A minimálbér 3.300 CHF/hó, de azt mondják, hogy igazából azért havi 4.000 CHF felett lehet megélni, mert drága az élelmiszer, a lakásbérlet (több mint 1.200 CHF havonta – a legtöbben bérelnek, nincsen saját tulajdonú lakásuk). Az átlagkereset 8.000 CHF körül van, és egy tanár akár 10.000 frankot is kereshet havonta. De nem egy Waldorf iskolában! Ott csak nagyjából fele annyit (pl. a baseli iskolában 4.300 frank körüli-feletti összegeket keresnek a tanárok, és szociális juttatásként az ő gyerekeik ingyen járhatnak ide). Erre nagyon büszkék, és azt mondják, hogy így biztos, hogy ide csak elhivatott tanárok jönnek, és hogy folyamatosan magas színvonalon kell dolgozniuk, hiszen a családok havonta nagyjából 1.000 CHF körüli összeget fizetnek szülői hozzájárulásként (van ahol a tandíj összege a szülők keresetének 10%-ban van pl. meghatározva). Ez tartja fenn az iskolát, és ebből van az ő (az állami tanárokhöz képest jóval alacsonyabb) bérük is, tehát jól kell dolgozniuk. Amit pedig ilyen körülmények között csak elhivatottan lehet.

A magyarországi helyzetet mindannyian ismerjük (minimálbér és tanári bérek). Annyit azonban még hozzátennék, hogy – bár az állam Magyarországon ad anyagi hozzájárulást a magániskoláknak (így a Waldorf iskoláknak is) -, ezzel együtt az iskolák fenntarthatóságához az itteni szülők gyakran többet kell, hogy szülői hozzájárulásként fizessenek mint a fizetésük 10%-a (ami sajnos persze közel sem 250 ezer Ft havonta).

Szó esett arról is, hogy „mi, Waldorfosok” hogyan tudunk valódi párbeszédet folytatni a környezetünkkel úgy, hogy ehhez ne kelljen különleges nyelvezetet alkalmaznunk. Hogy mennyire fontos a megújulás, és az, hogy nem attól lesz valami „Waldorfos”, hogy egy az egyben átvesszük, hogy újra és újra rutinszerűen ismétéljük, hanem attól, ha minél jobban megfigyeljük magát a szóban forgó jelenséget, és ha a szociálpedagógia impulzusát – ami megköveteli a megújulást – átértesztjük saját magunkon. Ahhoz, hogy a Steiner által kialakított tanmenetre ne dogmaként, hanem példaként tekintsünk, szintén bátorság és bizalom kell, és sok-sok együttes munka, ami nem engedi, hogy „belealudjunk” a rutinba, és azt higgyük, hogy a „hatodikban fakanál faragás” és a „tizenegyedikben Parsifalt mindenkinek” biztosítja a Waldorf szellemiséget akár anélkül is, hogy mi magunk mint személyiségek jelen lennénk.

Kaptunk egy kis ízelítőt annak a különbségből, hogy milyen a „kirakat Svájc” (csoki, óra, bankok), és milyen az a másik Svájc, ami „belső használatra” való. Ahol az emberek önállósága olyan erős, hogy számukra az együttműködés akár feleslegesnek tűnő, vagy nehéz és talán félelmetes is lehet. Végre, valami, ami hasonlít Magyarországra! Nálunk is gyakran félelmetes az együttműködés, és ennek az oka itt is gyakran az autonómia féltés, de nem a nehezen megszerzett és hosszú idő alatt megszilárdított autonómiánkat és integritásunkat féltjük, hanem azt, hogy az együttműködés kényszere megfoszt annak az utolsó esélyétől is, hogy mindez kialakulhasson. Úgy tűnik, rögzös út vezet az öngazgatásig, akár Svájcból indulunk el, akár Magyarországról...

És ha már ilyen tabukimondós hangulatomban vagyok, meg kell említenem azt is, hogy engem Dornach zavarba hozott. Csak felszínesen tudok valamennyit az antropozófiáról, és előzetesen volt bennem egy olyan kép, hogy az antropozófia fellegvára minden bizonyony egy szakrális hely. Hasonló „előítéleteim” vannak amúgy egy templomot, mecsetet, vagy zarándokhelyet felkeresve is. Ehhez képest meglepett a látvány: az épület egy hatalmas betonkolosszus egy domb tetején, tömör, nehéz, és csupasz beton falaival a befejezetlenség látszatát kelti. Az itt megjelenő formák többségét akár egy sci-fiben is el tudnám képzelni – az ott tudtam meg, hogy pl. George Lucas járatos volt Steiner műveiben.

Másrésről pedig az volt a benyomásom, hogy az épület egyfajta fricskázós – nagyon is anyagba zárt - ellenpontja a szellemi világnak: a XX-XXI. század emberének „ez való”. És innentől nem tudtam elhessegetni a szenthez társuló profánt: nem tudtam szabadulni attól a kaján érzéstől, hogy – bár semmi nem ment fel az alól, hogy az élet küzdelem, és meg kell tennünk minden tőlünk telhetőt, de - a humor egy olyan kapu, ami ajtót nyit az életörömrre, és megakadályoz bennünket abban, hogy túlságosan komolyan vegyük magunkat. Ez egyszerre felszabadító is, mert képessé tesz arra, hogy egy másik nézőpontból tekinthessünk magunkra, ami megbocsátóbb, békésebb, szeretetteljesebb.

Innentől fogva a tudatlanok tétnélküliségével arról faggattam Liszka Andit, hogy szerinte Steinernek volt-e humora. Hamarosan választ kaptam a kérdésemre, elértünk ugyanis abba a terembe, ahol Steiner Krisztus szobra található (Az emberiség reprezentánsa). A fából faragott szoborról előzetesen már sok mindent hallottam, legfőképpen azt, hogy az Ahrimán és Lucifer szövetségével létrejövő ellenerők által megkísértett és köztük helyt álló Krisztus Embert ábrázolja. Egy valamit azonban nem tudtam: hogy a szobor bal felső részére Steiner felhelyezett egy lényt, egy vigyorgó arcot. Ez pedig nem más, mint a világ humora, az egyetemes-kozmikus humor, mely nélkül az alkotás nem lenne teljes.

Négyen voltunk Szegedről, ami relatíve sok. Mégis folyamatosan azt kívántam, hogy bárcsak mindenki itt lehetne, és láthatná mindezt, mert biztos vagyok benne, hogy közel sem sikerül átadnunk annyi mindent, amennyit lehetne.

Solothurn

Ez az iskola kb. akkora mint a szegedi (250 gyerek), és óvodájuk is van. Sok mindent közösen csinálnak a diákokkal (pl. építkezés, az iskola külső szigetelése, iskolakert kialakítása), a gondnok irányítása mellett. Van egy mini boltjuk is, és a konyhájukat maguk működtetik, a gyerekek főznek.

Sokat beszélgettünk arról a szervezeti kérdésről, ami a vezetéssel kapcsolatban állt elő. Régebben a tanári kollégiumon belül egy kisebb, kb. 12-15 fős igazgatási konferencia működött, de ez egy idő után nem bizonyult hatékonynak. Két felvetés volt:

legyen-e egy kisebb létszámú iskolavezetés,

vagy pedig az öngazgatás jegyében (mindannyian felelősek vagyunk) bővítsék-e a döntéshozók körét.

Ezeket a felvetéseket igyekeztek nem ellentétként, hanem polaritásként kezelni, hiszen fontos, hogy mindenki vegyen részt a döntéshozatalban, de nyilván 30-an ezt nem lehet hatékonyan művelni. **Nem ezt a polaritást kezdték**

kihegyezni, hanem helyette arról kezdtek párbeszédet, hogy mit jelent az öngazgatás. Ebben a folyamatba mindenkit bevontak, ahol arról beszélgettek, hogy hol van a közép a (résztevők teljes)kör(e) és a (kör közép)pont(ja) között. Ennek mentén különböző **feladatok** kristályosodtak ki (pl. felvétel, gazdaság, stb.). Különböző feladatcsoportokat hoztak létre, melyek közül az összes résztvevő tag valahol, és középen pedig létrehoztak egy koordinációs csoportot, ami „csak” arról hozza meg a döntést, hogy melyik ügy kihez tartozik, kinek továbbítják. Tartalmilag nem szólnak bele a dolgokba, azt döntik el csupán, hogy ki (melyik csoport) a felelős. Jelenleg 2 főből áll náluk ez a koordinációs csoport: Ursula szervezeti kérdésekben kompetens, Josef pedig pedagógiai kérdésekben. Ursula részmunkaidőben dolgozik itt (60%), mindenért felel, ami nem pedagógiai, és csak ezt csinálja, nem tanít. Josef a felső tagozaton tanít, de erre a vezetői munkára van egy szabott munkaideje. Ők a tanári konferencia (= iskolavezetés) vezetői is. Egy fontos jogot megkaptak: ha úgy ítélik meg, hogy vészhelyzet van, akkor ők maguk saját hatáskörben dönthetnek el a dolgokat. De ez a struktúra csak akkor képes működni, ha a szervezetben a **bizalom** területe rendben van. Minden modell csak az emberek miatt tud (vagy nem tud) működni. Ezekkel az emberekkel ez a struktúra működik, másokkal lehet, hogy másra lenne szükség.

Tehát a fő kérdés nem az, hogy legyen-e iskolavezetés vagy ne, hanem, hogy hogyan lehet ezt a legjobban kialakítani. Nem arra kérdezzük rá, hogy kinek mi az álláspontja, mert ettől sosem jönnek mozgásba a dolgok. Hanem alapozó munkát kell végezni: mit jelent az, hogy életfolyamat, hogy épül fel, stb. Újra és újra bele kell menni ezekbe, ők pl. a vezetés kapcsán egy 4 napos elvonuláson voltak. Letisztult fogalmaik vannak már arra, hogy mit jelent a mandátum, a beszámoló, a visszatekintés, stb.

Minden ügy esetén nagyon fontos, hogy két dolog tiszta legyen:

miről van szó VALÓJÁBAN?

megteremteni annak a terét, hogy az összes ÉRINTETTET bevonjuk.

Évente négyszer ún. párbeszéd konferenciát tartanak a tanári konferencia és az egyesületi vezetőség között, ezen jelen van a gazdaságvezető is. Itt azt is megbeszélik, hogy hol, milyen dolgokba kell a szülőket bevonni. Évente 3-4 alkalommal össz-szülői megbeszéléseik is vannak, valamint havi rendszerességgel szülői estjeik, és heti rendszerességgel adnak írásos tájékoztatót a szülők számára.

Van szülői fórumuk is, az ő kezdeményezéseik a tanári kollégiumhoz és a vezetőséghez futnak be. A szülői fórum 4-6 fős magja pedig rendszeresen találkozik a tanári kollégiummal. A szülők jogilag ugyan csak a fenntartón keresztül folyhatnak bele a dolgokba, de ők ezt nem várják meg, hanem elébe mennek, és fórumot/terepet teremtenek a szülőknek, mert tudják, hogy ha ők ezt nem teszik meg, akkor a szülők sok olyan dologba is hajlamosak beleszólni, amibe egyébként nem feltétlenül szólnak/szólnának bele, ha erre lehetőséget kapnak.

Specialitásuk az ún. **duális képzés**, ami azt jelenti, hogy a felső tagozatos gyerekek heti 3 napot járnak iskolába, 2 napot pedig az általuk választott munkahelyen dolgoznak. Több mint 500 munkahellyel vannak kapcsolatban, a diákok pedig fél évenként mehetnek új helyre. Lehetnek pl. szerkesztő riporterek a rádiónál, vagy dolgozhatnak óvodában, szociális otthonban, marketing cégnél, szinte bárhol. Így a diákjaik munkaerőpiaci tapasztalatra, gyakorlati tudásra és kapcsolatokra is szert tesznek. A felső tagozat államilag is elismert érettségivel zárul.

Basel

Kb. 700 gyerek jár ebbe az iskolába – ami egy volt órágyári épület - (párhuzamos osztályaik vannak), és kb. 110-en tanítanak itt. Van óvodájuk is, ahol van egy óvoda előtti ún. baba-mama csoport is, ahol 6 hónapos kortól hozhatják a mamák a gyerekeiket, és lehetnek itt velük együtt max. heti 3 délelőtt. Solothurnhoz hasonlóan, itt is volt szerencsénk órákat is látogatni. A tanári konferenciát csütörtökönként tartják, 1,5 óráig mindenki együtt van, aztán tagozatonként folytatják a konferenciázást. 40 fős igazgatási konferenciájuk van.

A tagozatok átszervezése most folyik: 1-6. osztályig van az alsó tagozat, 7-9 a közép-, és utána pedig a felső tagozat. Ez nem azt jelenti, hogy egy tanár csak egy tagozaton taníthat. Az átszervezést a továbbképzések ideje alatt végzik (2,5 naposak), amikor a gyerekeknek szünet van.

Azzal kezdték az átszervezési munkát, hogy megnézték, hogy a gyerekeknek a különböző életkorokban mire van szükségük. Megjelent ugyanis a differenciálódás igénye náluk, de **nem rögtön a formát akarták kitalálni, hanem előbb az alapokhoz nyúltak vissza**. Megnézték pl. hogy életkorilag mikor kell egy tanári kapcsolatnak folyamatosnak lennie, és mikor indokolt a váltás. Ez egy kutatási folyamat is egyúttal. Nem akarták, hogy az a gyakorlat folytatódjon, hogy aki jól boldogul az osztályával, az továbbviszi, a többiek pedig nem. (1919-ben Steiner pl. 7 éves osztálytanítói ciklusokban gondolkodott, de mivel akkor 8 év volt a tankötelezettség, ezért maradtak 8 évig az osztálytanítók.)

Az új tanárok bevezetésével kapcsolatban azt mondák el, hogy minden új tanár egy évre kap mentort, aki egy év múlva beszámolót készít a tanár munkájáról a tanári kollégiumnak. A tanári kollégiumukon belül több intervizíós csoport és több hospitáló csoport is van, és egy-egynek mindenki a tagja kell hogy legyen (azt szabadon eldöntheti, hogy melyiknek). Többen még mindig félnek ettől, pedig ez éppen, hogy védelmet jelent a számukra (minőséggyondozás).

Amikor a szülők szerepére kérdeztünk rá, akkor megtudtuk, hogy ez egy tanárok által alapított iskola (Magyarországon is van ilyen), és éppen ezért mostanában sokat dolgoznak a szülők bevonásán. A fenntartójuk egyesületi formában működik, ott szülők is vannak. Tudják, hogy a nevelés egy komplex dolog, és tudniuk kell, hogy mit tudnak ők átvállalni a szülőktől (és mit nem).

Az iskola sok pénzbe kerül, és a legtöbb szülő ezt szívesen kifizeti, annak a reményében, amit ezért kapni remél. A szülők elvárnak olyan dolgokat is az iskolától, amiket nem biztos, hogy otthon betartanak.

Nem kapnak állami támogatást, így teljesen a szülők tartják fenn az iskolát. Lépcsős hozzájárulási rendszerük van, aki többet keres, az több szülői hozzájárulást fizet. Az átlagos összeg 1000 frank/hó lenne családonként. A szülői hozzájárulási beszélgetéseket szülők vezetik, a tanárok ebben nincsenek benne. Van egy ösztöndíj alapjuk is pl. ha valaki nem tud fizetni, ebből tudják támogatni. A többi svájci magániskolához képest a Waldorf iskolák olcsóbbak, mert itt a tanári bérek is alacsonyabbak (kb. fele annyit keresnek, mint az állami iskolában, de a saját gyerekeik ingyen járhatnak ide). Így elmondható, hogy nagyon motivált tanáraik vannak. A költségvetésük 90%-át a bérek teszik ki. Az iskolavezetés és az egyesületi vezetés időnként ún. konventeket tart (ez hasonló, mint Solothurnban a párbeszéd konferencia).

Az iskolavezetés mandátum csoportjai:

felvételi bizottság (tanárok felvétele),

fizetési bizottság (tanári fizetésekről),

óraszám csoport,

együtműködési csoport (a HR tartozik ide, pl. személyi kérdések, nyugdíjazások, betegségek, stb.)

munkatársi beszélgetéseket folytató csoport (arról, hogy hogyan találják meg az itt dolgozók a helyüket; lásd: UTAM 11-es terület).

A konvent bizottságai (amiben az iskolavezetés és az egyesületi vezetés is képviselteti magát):

PR csoport,

mediációs csoport (bizalom területéhez kapcsolódik).

Az egyesületi vezetőség összetétele: a fele tanárokból áll, a másik fele pedig olyan személyekből, akik az iskola valamely szervében tevékeny szülőkből áll (9 fős). Fontos, hogy ők ne itt ismerjék meg az iskolát, hanem előzőleg már valamilyen más csoportból. Csoportjai:

gazdasági csoport,

épület csoport.

Nekem pl. nagyon tetszett az udvar kialakítása, és azon belül is a tanári kert. A konyhát itt is maguk működtetik.

Bern

Itt három iskolát látogattunk meg, melyek különböző helyeken vannak, ám összetartoznak (közös fenntartójuk van), viszont bizonyos dolgokban megőrizték az önállóságukat. Közülük kettőnek nincs felső tagozata, a harmadiknak igen. Az első iskola, amit láttunk, 25 éve egy kukoricaföldön épült. A területet (90 évre!) bérbé vették, és azon építették fel az épületeiket, mivel a korábbi helyükről el kellett költözniük. Ők kalapolták össze erre a pénzt, és igen sikeres kampányt

folytattak. Amikor letették az alapkövet, akkor abba a tervek mellett a kívánságaikat is belehelyezték. Nagyon szép, falusias környezetben vannak a város legszélén, hatalmas iskolakertjük van. 1-9 osztály van náluk, érdekesség, hogy az első két osztályban nincs pad, a gyerekek egy sámliszerű valami előtt ülnek a földön, és azon írnak. Náluk heti 24 óra a kötelező óraszám + heti 4 óra konferenciázás, ez a heti 28 óra adja ki a teljes állást. A 2. osztályukban volt egy magyar kisfiú, és egy magyar népdallal köszöntöttek bennünket, valamint nagyon finom sajtókat is kóstolhattunk.

Ittigen

Az iskola alaprajza egy kitárt kezű embert formáz, aki várja és magába öleli az érkezőket. Itt volt egy nagyon meghatározó élményünk az 5. osztállyal, akikhez bekukkantottunk az órájukra, és zenéltek nekünk. Többünknek könnyeket csalt a szemébe ez a közös muzsikálás. Később tudtuk meg, hogy ez az osztály az egyik idejártó társukat pár hete egy tragikus balesetben elvesztette.

Körbevezettek bennünket az iskolában, ahol láttuk a hatalmas iskolakertet, ahol a gyerekek épp káposztát savanyítottak, bekukucskáltunk a szintén hatalmas tornatermükbe, ahol az egyik osztály éppen egy hatalmas, kerek, nagyon könnyű vászonnal játszott (kört formáztak belőle, alábújtak, megforgatták, stb.) – nézni is jól esett.

Vannak tanulási- és magatartászavarral bíró gyerekek is, velük külön osztályokban foglalkoznak a fejlesztő pedagógusok, és ha felzárkóznak, akkor integrálják őket a többi osztályba.

A minőséggyondozó csoporttal volt egy hosszabb beszélgetésünk. Ők elmondták, hogy a langenau-i iskola (a 3. hozzájuk tartozó iskola) kb. 10 éve dolgozik az UTAM eljárással, de csak 4 éve szerződtek le a Confidentialia Alapítvánnyal. Az iskolák fúziója úgy született, hogy krízisbe kerültek a kis létszám miatt, és ezt a megoldást találták, ráadásul így a kantonból is kapnak valamennyi támogatást (ez bizonyos gyereklétszám után jár ebben a kantonban). **Olyan minőséggyondozási eljárást akartak, ami hasznukra van, nem pedig plusz munkát jelent.** Az eljárás bevezetése tulajdonképpen egy diagnózis audittal együtt történt, ők nem vettek részt előtte képzésen. Az audit után az első évben a vezérképpel és a szervezeti felépítéssel dolgoztak. Fontos volt számukra, hogy meghatározzák, hogy mi az, ami közös a három intézményben, és mi az, ami nem. Az éves auditok alkalmával mindig megállapodtak abban, hogy mi a következő lépés, amin tovább kell dolgozniuk. Évente háromszor pedig eljön hozzájuk Jakob, aki továbbképzési órákat helyben az UTAM eljárásról, ide a minőséggyondozó csoport tagjai jönnek el, és a tanári kollégiumok számára is nyitott ez a képzés. A minőséggyondozó csoportjuk most 6 főből áll: 3 tanárból (mindhárom iskolából 1-1 fő), és 3 később csatlakozott szülőből.

Az audit napja mindig öröm nekik, amikor feléjük – az intézményük felé – fordul a figyelem. Az audit végén levő ajánlásokból a minőséggyondozó csoport próbál oroszlanrészét vállalni, de más csoportok helyett nem tudnak reflektálni. Van még néhányban egy kis ellenállás, ezzel ők is küzdenek, de az fontos számukra, hogy az ajánlások közül legalább a minimumot teljesítsék. Ami számukra nagyon fontos volt, az a dinamikus delegáció bevezetése. Az, hogy mit hozott még nekik eddig az UTAM, az adminisztratív és szervezeti szinten jól érzékelhető. Legutóbb arra koncentráltak, hogy mindez miben segíti a pedagógusokat. van egy ún. mandátum csoport listájuk, ami összesíti, hogy mely csoportnak kik a tagjai, és mikor kezdődik, ill. mikor jár le a mandátumuk. Vannak 1 éves, de vannak 3-4-5 éves mandátumaik is.

Megkérdeztük, hogy hogyan történt a minőséggyondozó csoport szülői tagokkal való kibővítése. Elmondták, hogy a fenntartó minden szülőnek írt levelet erről a szándékról. Javasolhatott szülőket a szülői képviselő, a vezetőség és a tanári kollégium egyaránt. Akik igent mondtak közülük, azokkal a minőséggyondozó csoport tagjai egy személyes beszélgetést folytattak, hogy pl. megtudják, hogy az érintett valójában a minőséggyondozó munkába szeretne bekapcsolódni, vagy inkább az iskolát szeretné fenekestül felforgatni. Utána a kiválasztott szülők fél évig megfigyelőként részt vehettek a csoport munkájában. És akikre ezután a csoport is igent mondott, és ők maguk is vállalták a további munkát, azok maradtak. Végül a 3 iskolából 1-1 szülő került így be.

Ez a bonyolult bekerülési procedúra a minőséggyondozó és a szülői hozzájárulás csoportoknál van, a többieknél nem: ott vagy a szülői fórumon keresztül lehet jelentkezni, vagy megkeresnek hozzáértő szülőket és felkérlik őket. Abban pl. most van náluk egy változás, hogy egy-egy konkrét feladattal kapcsolatban egyre többször keresnek meg egy-egy konkrét személyt, és őt kéri fel – már ritkábban csinálnak olyat, hogy bárki jelentkezhet, hiszen fontos a kompetencia. Egyre tudatosabbak abban, hogy mely területeken és hogyan vonják be a szülőket, mi az, amiben megkérdezik őket, mi az, amiben a döntésüket kéri, stb. Komolyan veszik a szülőket. A mandátumok kiosztásánál fontos számukra, hogy az elején pontosan letisztázzák a feladatot, és egészen a visszatekintésig eljutnak a delegáció folyamatában.

Több olyan szervük is van, mely mindhárom iskolában külön-külön létezik. Az egyesület elnöksége 3 szülőből. 3 pedagógusból és 1 gazdaság vezetőből áll, akiket 3 évre választ a közgyűlés.

Amikor egy gyermek elmegy az iskolából, mindig van egy ún. **reflektáló-záró beszélgetés**. Arra is van kidolgozott eljárásuk, hogy hogyan lehet kritikát megfogalmazni. Ez úgy alakult ki, hogy a korábbi konfliktus csoportot kibővítették: mindhárom iskolából van benne tanár, szülő, volt szülő és jelenlegi diák is. Ez a csoport kidolgozott egy kérdőívet, a kulcskérdéseket az UTAM-ból vették (pl.: úgy érezte-e magát a gyermeke, hogy itt jó helyen van), és évente ezt a kérdőívüket felülvizsgálják. Ha van valami probléma, akkor ez a csoport megpróbálja felderíteni, hogy milyen súlyú problémáról van szó (hány embert érint, stb.). Ez a csoport csak a kilépő beszélgetéseket folytatja.

Amikor menet közben van probléma, akkor ez a sorrend:

az érintettel beszélem meg,

ahhoz a tanárhoz fordulok, akihez bizalmam van,

tanári kollégiumot keresem,

van egy 3 fős ombudsman szervük (3 fő szakemberből áll – pl. szupervízorok, akik lehetnek volt szülők, vagy külsősök is), akik önkéntesen látják el ezt a feladatot.

Langenau

A 3. iskola egy kicsi faluban van, kb. ¾ órányi autótúra Berntől. Ezt az iskolát 29 éve biodinamikus gazdálkodók alapították. Egy kicsi kis villaszerű épületben vannak, 72 iskolás gyerek jár ide, és az oviba pedig 15-en vannak.

Érdekeségük, hogy **összevont osztályokkal** dolgoznak: az 1-2-3, a 4-5-6 és a 7-8-9 osztályaik vannak összevonva. Bár most növekedőben van az iskola létszáma, de nem szedik szét továbbra sem az osztályokat (nem tartják jónak, ha hol szétszedik, hol pedig összevonják őket a létszámtól függően), hanem bizonyos tárgyaknál csoportbontást

alkalmaznak. Számukra ez egy kutató munka és egyben egy szociális gyakorlat is. Amióta az iskola összevonásra sor került a másik 2 berni iskolával, azóta sok új fiatal tanár és család jött hozzájuk, felfrissültek. Nincs közös nagy termük, az euritmia termet máshol bérelik. 4 osztálytanítójuk van (az egyik nagyobb létszámú összevont osztályukban 2), 1 kézműves tanár, 1 óvónőjük, és rész munka időben pedig egy angol tanár, egy euritmia tanár, egy kertművelés és egy kézimunka tanár dolgozik náluk. Az alapítók biodinamikus gazdaságában végzik a kertművelés órákat – ezt sajnos nem láttuk, mert távolabb van a településtől.

Zürich

Itt egy igazi nagyvárosi (és belvárosi) iskolát láthattunk, párhuzamos osztályokkal.

A régebbi gyakorlat az volt Svájcban, hogy a Waldorf iskolák elvégzése után egy másik iskolában, 1,5 év alatt készültek fel a diákok az érettségire. Újabban már a Waldorf iskolák igyekeznek az állami érettségire felkészíteni a diákjaikat, így a zürichi is. Itt olyan típusú érettségit lehet letenni, amivel bárhol tovább lehet tanulni (Svájcban három típusú érettségi vizsga van jelenleg.)

Fontos kérdés volt számukra, hogy hogyan lehet összeegyeztetni a Waldorf pedagógiát az érettségivel. Engedélyük van arra, hogy az érettségizők és a nem érettségizők vegyes osztályokban tanuljanak (matematikában van differenciálás csak, de közben is lehet abban mozgás pl. hogy ki akar érettségizni és ki nem).

Új projektjük, hogy kézművességből szakirányú képzést (szakképzést) terveznek bevezetni.

Tulajdonképpen 4 autonóm iskolájuk van közös felsőtagozattal.

Mindezek a változások válaszul szolgáltak arra a krízisre, hogy a '90-es években lecsökkent a gyereklétszámuk. Azóta, úgy gondolják, hogy ezeknek a szervezeti változásoknak köszönhetően, újra megnőtt a gyereklétszámuk.

Korábban sokáig volt egy sztereotípiája is arról, hogy milyen egy Waldorf iskola: kisebbség, egyediek, „egzotikusak”, nem normálisak, stb. De kiderült, hogy egyik gyerek sem normális, mindenki egyedi, és éppen ezért egyedi, nem pedig egységes válaszokra van szükség.

Fontossá vált számukra, hogy hogyan kerülhetnek párbeszédbe a környezetükkel úgy, hogy ne kelljen különleges („Waldorfos”) nyelvezetet használniuk. Hiszen nem a fogalmakat akarják átvenni Steinertől, hanem magukat a jelenségeket akarják jobban megfigyelni (fenomenológia). Steiner szociálpedagógiai impulzusát át kell eresztünk magunkon, és ez az impulzus megköveteli a folyamatos megújulást. Amit Steiner kialakított az egy példa, nem pedig egy dogma. Hozott erre példákat is: pl. hogyan alakult az ki, hogy hatodikban fakanál faragás van – erről majd személyesen ☺ -, vagy a Parsifal kapcsán beszélt arról, hogy az ismétlés az nem Waldorf pedagógia, és hogy az egyik berni tanár azt találta ki az osztályban felolvasós Parsifal helyett, hogy elmentek túrázni, vitték a könyvet, és esténként a tábornútnél olvastak fel. És persze lehet még másként is, mert nyilván nem a mű maga a lényeg, hanem az az életérzés, azok az értékek, dilemmák, kérdések, amik közvetítődnek általa.

Kaptunk egy rövid tájékoztatást a svájci Waldorf Szövetségről is, ami csak 2003-ban (viszonylag későn) alakult meg (Svájcban és Lichtensteinben jelenleg 35 Rudolf Steiner iskola van). Németországgal ellentétben – ahol először szerződnek, utána cselekszenek -, Svájcban először cselekszenek, és a közben kialakuló bizalom alapján kerülnek szerződéses viszonyba.

Az ő Waldorf Szövetségük munkacsoportként működik, feladataik: névvédelem (ki kaphatja meg a Rudolf Steiner és Waldorf neveket), külső képviselő (pl. oktatáspolitikai, 26 kanton), egy külön bizottságuk foglalkozik az óvodai területtel, elsegíteni az iskolák együttműködését, problémák esetén próbálnak segíteni az egyes intézményeknek.

Náluk átlagosan 800-1000 frank/hó díjat fizetnek a családok (nincs állami támogatás az iskolák számára), míg Németországban pl. havi 60 EUR-t fizetnek a szülők (az állam 80-90%-ban támogatja a Waldorf iskolákat is). Így ők, Svájcban, rá vannak arra kényszerülve, hogy jó színvonalat biztosítsanak, jól dolgozzanak. Ezért náluk különösen fontos a tanárok és a szülők párbeszéde. A szövetségbe az iskolák 2 fő delegáltat küldnek, egyet tanári, egyet pedig fenntartói részről.

Januárban 2 napos továbbképzéseket tartanak Dornachban, ide szülők is jöhetnek nem csak tanárok (tavaly összesen 600-an vettek részt). A következő év témája az antropozófus szociális impulzus lesz.

Hallottunk a Hága Körről is, mely évente 4 évente nemzetközi tanár napokat szervez. Új fejlemény, hogy pl. Kínában jelenleg 150 Waldorf óvoda és kb. 30 Waldorf iskola van, korábban Kaliforniában képezték a tanáraikat, de már saját pedagógus képzéssel is rendelkeznek. Vannak Waldorf iskolák Izraelben, Dél-Koreában és Ghánában is – ezek mind nyilván nagyon különböző kultúrák, ami közös, az az emberkép. Európából természetesen nem mondhatjuk meg, hogy milyen legyen a Waldorf pedagógia Ázsiában vagy Afrikában, de az fontos, hogy párbeszédet folytassunk róla (ott nyilván nincs Parsifal, mint ahogy nincs „recept” sem).